

## boekbesprekingen

D. BORDWELL,  
**The cinema of Eisenstein.**  
Cambridge (Mass.), Harvard University Press, 1993, 316 blz.

Bordwell geeft ons in *The cinema of Eisenstein* een zeer gedetailleerd overzicht van de specifieke bijdragen van Eisenstein tot de kunst, de theorie en de geschiedenis van de film. In zijn gebruikelijke erudiete stijl leidt Bordwell ons rond in het filmoeuvre van Eisenstein, alsook in diens theoretische geschriften, waarbij vooral aandacht wordt geschonken aan recentelijk vrijgekomen materiaal. Dit alles wordt door een indrukwekkende hoeveelheid informatie uit primaire en secundaire bronnen in een contextueel kader geplaatst. Hierbij wordt verwezen naar de invloeden van zowel toenmalige artistieke stromingen als Marxistisch modernisme, sociaal realisme en poëtisch symbolisme, als naar de veranderende sociale en politieke situatie van de Sovjet-Unie. Bordwell heeft hiermee alweer een klassieker afgeleverd die als voorbeeld kan dienen voor andere 'cineasten-studies', en die voor diegenen die Eisenstein willen bestuderen, als onmisbaar kan worden bestempeld.

K.V.d.V.

D. NOSTBAKKEN en Ch. MORROW,  
**Cultural expression in the global village.**  
Penang, Southbound, 1993, 188 blz.

Het boek *Cultural expression in the global village* vormt de neerslag van een symposium over de rol en de mogelijkheden van moderne massamedia voor de ontwikkelingsproblematiek. De centrale conclusie van dit symposium, georganiseerd door het 'International Institute of Communications' (Canada), is

dat de vrije toegang tot moderne massamedia (vooral televisie) van doorslaggevend belang is voor de culturele, sociale en economische ontwikkeling. Het boek omvat interessante historische overzichten in verband met de relatie tussen ontwikkeling en communicatie, terwijl ook enkele papers werden opgenomen die ingaan op het alternatieve gebruik van televisie en andere moderne media in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Verscheidene artikels gaan ook in op de vraag welke de neerslag zou kunnen zijn van huidige en toekomstige evoluties binnen het media- en televisielandschap voor de gehele ontwikkelingsproblematiek.

D.B.

P. RAINER (ed.),

**Love and hisses: the national society of film critics sound off on the hottest movie controversies.**

San Francisco, Mercury House, 1992, 546 blz.

R.T. JAMESON (ed.),

**They went thataway: redefining film genres. A national society of film critics video guide.**

San Francisco, Mercury House, 1994, 380 blz.

*Love and hisses* en *They went thataway* zijn twee readers van de Amerikaanse National Society of Film Critics. Eigenlijk zijn het beide verzamelingen van recensies geschreven door de meest prominente leden van deze Society. In *Love* wordt de structuur waarin deze recensies werden geplaatst, bepaald door een controverse die er rond een bepaald onderwerp bestaat: elk onderwerp (meestal een film, maar b.v. ook een regisseur of een acteur) wordt belicht door twee recensies, één positief en één negatief.

In *They* worden vooral recente films per genre besproken, en ligt de nadruk in de recensies op de vernieuwingen die deze films aan hun genre hebben bijgedragen. Het concept van *They* biedt daardoor een beter inzicht in de evolutie van de recente Amerikaanse filmgeschiedenis dan dat dit het geval is bij *Love*. Terwijl *Love* een beter inzicht tracht te geven in het bedrijven van filmkritiek, tracht *They* dit te doen in de recente Amerikaanse filmgeschiedenis. Men kan beide echter natuurlijk ook gewoon zien en gebruiken als verzamelingen van filmrecensies als dusdanig.

K.V.d.V.

J. BARDOEL,

**Zonder pen of papier: journalistiek op de drempel van een nieuwe eeuw.**

Amsterdam, Otto Cramwinckel, 1993, 166 blz.

Uitgangspunt van de theoretische trendstudie in *Zonder pen of papier* is de vraag naar de gevolgen van nieuwe informatietechnologische ontwikkelingen voor de structuur van de openbare informatievoorziening en voor de journalistieke beroepspraktijk, opleiding en taakopvatting. Vertrekkend van een aantal gezaghebbende, sociologische benaderingen van openbaarheid en publieke informatievoorziening, worden in een eerste deel de richtingen verkend waarin het openbare communicatieverkeer onder invloed van de informatisering lijkt te evolueren. De auteur toont aan hoe de nieuwe informatiediensten, die tussen de traditionele massamediale en interpersoonlijke communicatievormen schuiven, sociale tendensen als individualisering en fragmentarisering versterken. Zij bieden additionele communicatiemogelijkheden, maar houden ook een verdere vervaging van

'de 'private' en 'public sphere' en een verwording van de 'marketplace of ideas' tot een nieuwe 'supermarket of ideas' in zich. Binnen dit veranderende kader van openbare communicatie dient een heroriëntatie van het beroep, de rol en de taak van de journalist zich aan. Bij de evaluatie van de consequenties van de technologische revolutie op de journalistieke beroepspraktijk zelf, wordt in een tweede deel echter een noodzakelijk onderscheid gemaakt tussen de interne en de externe automatisering van het persbedrijf. Waar de interne automatisering belangrijke gevolgen heeft voor de redactionele werkomstandigheden en organisatievormen, en volgens de auteur een zekere ver-technisering en bureaucratisering van het journalistieke beroep met zich meebrengt, lijken de implicaties ervan voor het uiteindelijke eindproduct en voor de maatschappelijke taakstelling van de journalist relatief beperkt. Daarentegen wordt duidelijk gemaakt hoe het veel langzamere, maar maatschappelijk en technologisch veel ingrijpender proces van externe automatisering wezenlijk een nieuwe soort journalistiek impliceert. Deze evolutie naar een nieuw journalistiek beroepsprofiel wordt in een laatste deel voorgesteld als een verschuiving van de traditionele, oriënterende en bevoogdende journalistieke stijl naar de meer dienende en instrumentele rol van de informatiebemiddelaar. Deze herpositionering vertaalt zich naar de toekomst toe in een grotere differentiatie en specialisatie in het journalistieke beroepsveld. De grenserving tussen diverse informatieberoepen, die daar het gevolg van is, stelt op zijn beurt nieuwe eisen aan de journalistieke opleidingsprogramma's, zoals op het einde van het boek wordt geïllustreerd. *Zonder pen of papier* is een goed gedo-

cumenteerde en erg toegankelijke reflectie, die een uitgebreid literatuuroverzicht biedt, alsook een duidelijke conceptualisering van een aantal veel gebruikte, maar zelden eenduidig gedefinieerde kernbegrippen. De auteur maagt zich niet de ambitieuze rol van toekomstvoorspeller aan, maar geeft slechts trends en mogelijke scenario's aan. De journalistieke toekomst aftastend, komt hij tot het besluit dat niet zozeer de maatschappelijke missie van de journalist zal veranderen, maar wel de wijze waarop aan deze opdracht inhoud wordt gegeven.

R. V. G.

K. BECK,

**Medien und die soziale Konstruktion von Zeit: über die vermittlung von gesellschaftlicher Zeitordnung und sozialem Zeitbewußtsein.**

Opladen, Westdeutscher Verlag, 1994, 396 blz.

Klaus Beck poogt met *Medien und die soziale Konstruktion von Zeit* een op cognitief psychologische en communicatietheoretische grondslagen gebaseerde radicaal constructivistische benaderingen te ontwikkelen van de invloed die de media hebben op de sociale constructie van het tijdsbewustzijn. Het is met andere woorden een zeer degelijke, zeer theoretische, zeer Duitse studie. Het uitgangspunt is 'radicaal constructivisme', wat inhoudt dat er voor de auteur niet zoiets als een realiteit bestaat. Alles is sociaal geconstrueerd. Hoewel tijd de indruk geeft zeer objectief vaststelbaar te zijn (waarvoor atoomklokken met grote precisie werden gemaakt), is de betekenis en het bewustzijn van tijd uitermate sociaal gedetermineerd. Met name de media spelen een zeer belangrijke rol in het definiëren van en betekenis geven aan tijd. Niet alleen structureren ze

het dagelijkse leven (door bijvoorbeeld de avond in te delen in vóór en na het nieuws), ze veranderen ook de aard van de tijd (vermits de media ertoe hebben geleid dat we ook getuige kunnen zijn van zaken die niet hier en nu plaatsvinden). Een stevige boterham.

J.V.d.B.

D. McQuail,  
**Mass communication theory: an introduction. 3rd ed.**

London, Sage, 1994, 416 blz.

Dennis McQuails inleiding tot de massacommunicatietheorie wordt met elke uitgave magistraler. De communicatiewetenschap is een terrein dat, zoals vele andere wetenschappen, onherroepelijk wordt versplinterd door een veelheid aan onderzoeksdomeinen en interesses. Vermits het echter een jonge wetenschap is, wordt daardoor het overzicht en de globale theorievorming vaak over het hoofd gezien. Aan 'communicatietheorie' wordt nog weinig gewerkt.

Het is al een grote verdienste van McQuail dat hij op geregelde tijdstippen een 'stand van zaken' maakt en de talloze verschillende onderzoeklijnen bij elkaar tracht te brengen. De auteur doet echter meer. Hij somt niet alleen samenvattend op (zoals DeFleur en Ball-Rokeach graag doen), hij analyseert en catalogiseert ook. Hij analyseert trends, beschrijft evoluties en plaats alles in een ruimer kader. McQuails *Mass communication theory* geeft de studie van de massacommunicatie een eenheid die ze in de praktijk wellicht vaak mist. Bovendien staat de auteur open voor nieuwe ontwikkelingen (zoals de steeds meer aan belang winnende cultural studies benaderingen). In een heruitgave van een voor het eerst in 1983 gepubliceerd boek is dat op zijn minst opmerkelijk.

J.V.d.B.

P. GILSTER,

**De internet navigator.**

Amsterdam, Addison-Wesley, 1995, 512 blz.

*De internet navigator* lijkt op het eerste zicht slechts het zoveelste boek in de rij over de moeder-aller-netwerken. Het is echter meer dan de toevoeging van een kleine kilo papier aan de tonnen die reeds over het fenomeen werden uitgestort. Het is een geslaagde Nederlandse vertaling (vrij uitzonderlijk voor boeken over dit onderwerp) van een goede reisgids voor het Internet, geschreven door een gereputeerd auteur, voor een gerenommeerde uitgeverij en bovendien gedrukt op chloorvrij papier. Dat kan dus maar moeilijk misgaan. Los van alle hype, is het een relativiserende en bijzonder praktische handleiding, waarin alle vragen van de beginnende en geoefende 'netsurfer' uitgebreid aan bod komen. De auteur heeft zich voor deze herwerkte editie gebaseerd op de E-mails met kritiek en tips die lezers van de eerste editie hem van over heel de wereld via het Internet toestuurden. Gezien de snelle ontwikkelingen van Internet zijn bepaalde adressen die in *De internet navigator* worden aangehaald, misschien reeds verouderd bij de publicatie, maar de basisprincipes die worden aangereikt, blijven geldig. Zo wordt onder meer aandacht besteed aan de netiquette (hoe je te gedragen op het internet), aan efficiënte zoekhulpmiddelen (met voorbeelden), aan specifieke opdrachten (zoals bestandsoverdracht), enz.

Verder bevat *De internet navigator* een handige index, die de lezer toelaat om voor elk praktisch probleem de nodige oplossingen, tips en voorbeelden op te zoeken.

J.S.